

İSMÂİL HAKKI BURSEVÎ VE ESERLERİNE DAİR BİR BİBLİYOGRAFYA DENEMESİ

Özlem GÜNGÖR*

Özet

17. asrın ikinci yarısı ile 18. asrın ilk çeyreğinde yaşayan İsmâil Hakkı Bursevî velûd mutasavvıflar arasında yer almaktadır. Yüzden fazla eser kaleme alan müellif, yaşadığı devir itibarı ile etkisini hissettirmiş bir isimdir. Bursevî, eserlerinde dil ve edebiyatın yanı sıra hadis, kelâm, fıkıh ve tefsîr gibi İslâmî ilimlere de yer vererek çok yönlü çalışmalar yapmıştır.

İsmâil Hakkı uzun yıllar Bursa'da ikâmet etmiştir. Onun hayatının en üretken dönemleri Bursa'da bulunduğu zamanlardır. Pek çok kıymetli eserini burada kaleme almış ve gitmiş olduğu farklı şehirlerden nihayetinde Bursa'ya dönüp ömrünü burada tamamlamıştır. Bu sebepledir ki o, "Bursevî" lakabıyla anılmaktadır.

Biz bu makalemizde ölümüne dek pek çok eser kaleme alan Bursevî'nin gerek hayatına ve gerekse eserlerine dair yapılan tüm çalışmaları inceleyerek onun hakkında yapılan araştırmaları toplu bir biçimde ortaya koymaya çalışacağız. Yaptığımız bu çalışmanın İsmâil Hakkı üzerine araştırma yapacakların çalışmalarına yol göstermesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İsmâil Hakkı Bursevî, bibliyografya, kitap, tez.

İSMAİL HAKKI BURSEVÎ AND A BIBLIOGRAPHY ESSAY ON HIS WORKS

Abstract

İsmail Hakkı Bursevî, who lived in the second half of the 17th century and the first quarter of the 18th century is who produced many works among the Sufis. The author, who has written more than a hundred works, is a name that has made its impact felt since the period he lived. Besides language and literature in his works, Bursevî also carried out versatile studies by including Islamic sciences such as hadith, kalam, fiqh, and tafsir.

İsmail Hakkı, resided in Bursa for a long time. The most productive periods of his life was him Bursa's time. He wrote many of his precious works at Bursa. He went to many different cities but eventually he returned to Bursa. For his reason, his nickname is "Bursevî".

In this article, we will try to reveal collectively the studies about Bursevî, who wrote many works until his death, by examining all the studies on both his life and his works. This study is aimed to guide those who will research on İsmail Hakkı.

Keywords: İsmail Hakkı Bursevî, bibliography, book, thesis.

Giriş

Büyük mütefekkir ve sûfî İsmâil Hakkı Bursevî, eserlerine düşmüş olduğu notlar ve eserlerinde yer alan sebab-i telif kısımları ile kendi hayatı hakkında teferruatlı bilgiler vermiş bir âlimdir. Bu sebeple onun hayatına dair pek çok şey gün yüzüne çıkmıştır.

İsmâil Hakkı Bursevî, 1063/1652-1653 yılında bugünkü Bulgaristan sınırları içerisinde kalan Aydos şehrinde dünyaya gelmiştir (Namlı, 2001: 34). Babası Mustafa Efendi, annesi Kerime Hanım'dır. Bursevî, soyunun anne ve baba

* Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, gungorozlem16@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3939-150X

tarafından Peygamber sülâlesinden geldiğini belirtmiştir (Yurtsever, 2018: 15). Babası Mustafa Efendi, İstanbul'da doğup büyümesine rağmen Bursevî'nin doğumundan kısa süre önce evlerinin yanması hasebiyle Aydos'a yerleşmiştir. Henüz yedi yaşında iken annesi vefat eden Bursevî'nin üç erkek kardeşi vardır (Namlı, 2001: 35-36).

İsmâil Hakkı'nın ilim ve feyzinden yararlandığı hocaları arasında en fazla adı geçenler Şeyh Ahmed Efendi, Şeyh Abdülbâkî Efendi ve Osman Fazlî Efendi'dir (Namlı, 2001: 36-37). İsmâil Hakkı Bursevî'nin düşünce dünyasına şeyhi Osman Fazlî Atpazarî'nin ve diğer iki hocasının yanı sıra İbnü'l-Arabî, Sadreddîn Konevi, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Üftâde ve Aziz Mahmûd Hüdâyî gibi mutasavvıflar tesir etmiştir (Güngör, 2020: 316).

Zâhirî ve bâtınî ilimleri öğrenmek için çeşitli dersler alan Bursevî, bu eğitimlerinin ardından halife olarak Üsküp'e gönderilmiştir. Burada yirmi dört yaşında iken Mustafa Uşşâkî'nin kızı ile ilk evliliğini yapmıştır. Üsküp'te kaldığı süre zarfında ilmî hayatına devam eden Bursevî ile muhalifleri arasında zaman zaman çekişmeler yaşanmıştır. O, bu durumları mektupla şeyhi Osman Fazlî'ye bildirmiş ve onun nasihatleri doğrultusunda olaylar karşısında sessiz kalmıştır. İsmâil Hakkı'nın Üsküp'te yaşadığı bu tartışmaların sebebi muhalif grubun Sünnet ve Kur'ân'a olan muhalefetleri olmuştur (Namlı, 2001: 42-45). Üsküp'ten sonra sırasıyla Köprülü, Usturumca ve ardından şeyhi Osman Fazlî tarafından Bursa'ya halife olarak tayin edilmiştir.

İsmâil Hakkı, Bursa'da iken şeyhine son ziyaretini sürgün gönderilmiş olduğu Kıbrıs'ta yapmıştır. Hocasının söylediklerini not etmiş ve daha sonra *Tamâmü'l-Feyz fî Bâbi'r-Ricâl* isimli eserinin bir kısmını da bu şekilde oluşturmuştur (Namlı, 2001: 63).

II. Mustafa döneminde düzenlenen I. ve II. Avusturya seferlerine (1695-1698) katılan (Namlı, 2001: 72) Bursevî, biri kara diğeri deniz üzerinden olmak üzere iki defa hacca gitmiş ve ilk haccından dönüşte Ulâ'da eşkıyaların saldırısına maruz kalmıştır. Başına gelen bu olayı ve *Esrâru'l-Hacc* isimli eserini bu esnada nasıl kaybettiğini *Kemalnâme-i İsmâil Hakkı* isimli eserinde dile getirmiştir (Vassaf, 2000: 11)

İsmâil Hakkı, Bursa'da olduğu bir dönemde *Kitâbü'n-Netice* isimli eserinde aktardığına göre, Kadir Gecesi namazı sırasında bu namazı bidat gören bir grubun galeyana gelmesi neticesinde tartışmaların yaşandığını ve bu kargaşanın bir süre devam ettiğini ifade eder (Turyan, 2006: 47-48).

Üç yıl kadar Şam'da kalan Bursevî, *Tuhfe-i Recebiyye* isimli eserini burada kaleme almıştır. Şam'dan sonra Üsküdar'a gelmiş ve burada pek çok eser telif etmiştir (Namlı, 2001: 91-107).

1723 yılında Üsküdar'dan Tekirdağ'a gönderilen Bursevî (Ayni, 2013:110), burada bulunduğu dönemde şeyhi Osman Fazlî'nin kızı Hanîfe Hanım ile

evlenmiş ve Tahir Muhammed adında bir oğlu olmuştur. Ancak evliliklerinin ikinci yılında Hanîfe Hanım vefat etmiştir. Yine burada Âişe Hanım ile evlenip bir süre daha irşad faaliyetlerine devam eden Bursevî, Bursa'ya dönmüş ve 72 yaşında 20 Temmuz 1725 Perşembe günü Bursa'da vefat etmiştir (Turyan, 2006: 53-67).

Hayatı boyunca birçok eser kaleme alan Bursevî, ismi ve mahlası hakkında şu ifadeyi kullanmıştır:

*“Ben semiyî-i zebîham ey âşık
Mahlasum Hakkî ismüm İsmâ’îl*

Çün itdün mahlasum yâ Rab Hakkî

Beni abdü'l-Hak eyle vir terakkî” (Yurtsever, 2000:3).

Çok hareketli ve dolu bir hayat yaşayan İsmâil Hakkî Bursevî, geride pek çok eser bırakmıştır. “Hakkî” mahlasının hakkını veren Bursevî, gördüğü yanlışlıkları söylemekten geri durmamış ve doğru bildiği yoldan hiç şaşmamıştır. Bunun pek tabii neticesi olarak da gittiği her yerde düşüncelerini savunmasından dolayı muhalif gruplarla karşılaşmış ve zaman zaman sıkıntılar çekmiştir. Ancak o, bunlara aldırmaz etmemiş ve irşad faaliyetlerine devam etmiştir.

Bursevî, 50 yıl süren irşad faaliyeti boyunca en verimli dönemlerini Bursa'da geçirmiştir. Onun en kıymetli eserleri arasında yer alan *Rûhu'l-Beyân* adını verdiği Mesnevî'nin I. cildinin 748 beyitlik şerhini burada tamamlamıştır. Bunların yanı sıra vâridât, makâlât ve mektûbât türünde eserler veren İsmâil Hakkî, kendi hayatına ait bilgilere ulaşılmasını kolaylaştırmış ve hayatına ait pek çok bilgi onun sayesinde gün yüzüne çıkmıştır.

Bursevî'nin eserlerinin pek çoğu Türkçe olmakla birlikte, Arapça ve Arapça-Türkçe olarak da kaleme aldığı çok dilli eserleri mevcuttur.

Kaynaklarda Bursevî'nin eserlerinin sayısı konusunda ittifak bulunmamaktadır. Çünkü zaman zaman Bursevî'ye ait olmayan ama ona isnâd edilen eserlerin varlığı da tespit edilmiştir. Bursevî'nin eserlerinin içeriği incelendiğinde pek çok konu iç içe olduğundan onun eserlerinde konu sınırlandırılması yapılması da oldukça güçtür. Bu sebeple biz onun eserlerini konu olarak sınıflandırmak yerine telif yıllarına göre vermeye çalışacağız.¹

¹ İsmâil Hakkî Bursevî'nin eserleri, 105. numaraya kadar telif sırasına göre verilmiştir. Bu numaradan sonraki eserlerin ise telif tarihleri belli değildir. Bunların yanı sıra Bursevî'nin kendi eserlerinde bahsettiği lakin kayıp olan ve yanlışlıkla ona isnad edilen eserler de mevcuttur. Biz burada sadece Bursevî'ye ait olan eserlerin isimlerini verdik. Ayrıntılı bilgi için bkz. Namlı, 2001: 165-212.

Kaynaklarda geçen ve Bursevî'ye ait olduğu düşünülen eserler şunlardır:

1. *Nuhbetü'l-Letâ'if*
2. *Mecâlisü'l-Va'z Ve't-Tezkîr*
3. *Şerhu Mukaddîmeti'l-Cezerî*
4. *Şerhu Risâle fi Âdâbi'l-Münâzara li-Taşköprîzâde*
5. *Şerhu'l- Hadîsi'l-Erba'în*
6. *Şerhu'l-Fıkhi'l-Keydânî*
7. *Mecâlisü'l-Müntehabe*
8. *Kitâbü'l-Furûk (Furûk-ı Hakkî)*
9. *Mecmû'atü Âyâti'l-Müntehabe*
10. *Mecmûatü't-Tefâsir*
11. *Makâlât-ı İsmâil Hakkî*
12. *Dîvân-ı İsmâil Hakkî (Fütûhât-ı Burûseviyye)*
13. *Es'ile Şeyh Mısrî'ye Ecvibe-i İsmâil Hakkî*
14. *Levâih Teteallaku bi-Ba'dı'l-âyâti ve'l-ehâdis*
15. *Risâletü't-Tehaccî fi Hurûfi't-Teheccî*
16. *Mecmû'atü Âyâti'l-Müntehabe*
17. *Şerhu'l-Hadîs "el-Mü'minü Mir'âtü'l-Mü'min"*
18. *Mecmûatü'l-Esrâr*
19. *Kitâbü Tamâmi'l-Feyz fi Bâbi'r-Ricâl*
20. *Ferâhu'r-Rûh (Şerhu'l-Muhammediyye)*
21. *Şerh-i Salavât-ı İbn Meşîş*
22. *Es'iletü's-Sahafîyye ve Ecvibetü'l-Hakkîyye (Şerhu'l-Atâ li-Ehli'l-Gutâ)*
23. *Er-Risâletü'l-Câmia li'l-Mesâili'n-Nâfia*
24. *Vâridât-ı Hakkîyye (Vâridât-ı Kübrâ)*
25. *Risâletü Eyyühe'l-Bülbül*
26. *Kitâbü'ş-Şecv*
27. *Kitâbü'l-Hutabâ*
28. *Mecmûa*
29. *Mecû'l-Beşîr li-Ecli't-Tebşîr*

30. *Rûhu 'l-Mesnevî (Şerhu 'l-Mesnevî)*
31. *Şerhu 'l-Kebâ 'ir (Rumûzü 'l-Künûz)*
32. *Rûhu 'l-Beyân fî Tefsîri 'l-Kur 'ân*
33. *Min Vâridâti 'l-Fakîr eş-Şeyh İsmâil Hakkî Min Evâhiri Zilhicce Min Seneti 1116*
34. *Min Ba 'dî Mâ Nazamehü 'l-Fakîr eş-Şeyh İsmâil Hakkî bi 'l-Lisâni 't-Türkî Min Evveli Seneti 1117*
35. *Şerh-i Ebyât-ı Hacı Bayrâm-ı Velî*
36. *Şerh-i Ebyât-ı Yûnus Emre*
37. *Ecvibetü 'l-Hakkîyye An Es 'ileti 'ş-Şeyh 'Abdurrahmân (Ecvibetün Hakkîyyetün Şehdiyye An Esviletin Hakkâniyyetin Abdiyye)*
38. *Risâle fî Beyâni 'l-Halve Ve 'l-Celve*
39. *Risâletü 'l-Mi 'râciyye*
40. *Sülûkü 'l-Mülûk (Tuhfe-i Aliyye)*
41. *Şerh-i Nazmü 's-Sülûk Li 'ş-Şeyh Ömer İbni 'l-Fârız*
42. *Kitâbü 'l-Envâr*
43. *Mecmûa*
44. *Tefsîru Âmene 'r-Rasûlü*
45. *Kelimetün Zâbbe Ammâ Yeridü Alâ Metni Dâbbe (Ve Mâ Besse Fihimâ Min Dâbbe)*
46. *Şerhu "Yâ Eyyühe 'n-Nâsü 'budû Rabbeküm"*
47. *Risâletü 'l-Umâriyye*
48. *Tefsîru Sûreti 'z-Zelzele*
49. *Risâle*
50. *Şerh-i Ebyât-ı Yûnus Emre*
51. *Şerh-i Nazm-ı Ahmed (Ahmedî)*
52. *Risâle-i-Şem 'iyye*
53. *Şerh-i Şuabi 'l-Îmân*
54. *Mecmûa*
55. *Mecmûatü 'l-Hutav Ve 'l-Vâridât*
56. *Şerh-i Ebyât-ı Yûnus Emre*

57. *Risâle-i Gül (Risâle-i Verdiyye)*
58. *Tefsîr-i Âmene'r-Rasûlü*
59. *Risâle-i Ma'nâ-yı Şerîf İsm-i Muhammed*
60. *Ta'lika Alâ Evâili Tefsîri'l-Beydâvî (Şerh-i Tefsîr-i Fâtîha)*
61. *Şerh-i Ebyât-ı Yûnus Emre*
62. *Şerhu Nuhbeti'l-Fiker*
63. *Kitâbü'l-Mir'ât Li-Hakâikı Ba'dı'l-Ehâdis ve'l-Âyât*
64. *Kitâbü'l-Hitâb*
65. *El-Vâridât*
66. *Mecmûa*
67. *Kitâbü'd-Düreri'l-İrfâniyye*
68. *Mecmûatü'l-Fevâid Ve'l-Vâridât*
69. *Risâle-i Hakâik-ı Hurûf-i Teheccî (Hakâiku'l-Hurûf)*
70. *Tuhfe-i Recebiyye*
71. *Vâridât*
72. *Kitâbü'n-Necât*
73. *Mecmûa*
74. *Mecmûa-i Hakkî*
75. *Risâletü'l-Hazarât*
76. *Tuhfe-i İsmâiliyye*
77. *Tuhfe-i Halîliyye*
78. *Tuhfe-i Atâiyye*
79. *Kitâb-ı Kebîr (El-Kitâbü'l-Kebîr)*
80. *Kitâbü'z-Zikr ve's-Şeref*
81. *Kitâbü's-Sülûk (Tuhfe-i Vesîmiyye)*
82. *Şerh-i Ebyât-ı Fusûs*
83. *Tuhfe-i Bahriyye*
84. *Risâle-i Hüseyniyye*
85. *Kitâbü'l-Hakkı's-Sarîh Ve'l-Keşfi's-Sahîh*
86. *Kitabu Hucceti'l-Bâliğa*

87. *Kitâbu Nakdi 'l-Hâl*
88. *Tuhfe-i Hassâkiyye*
89. *Risâle-i Bahâiyye*
90. *Kitabü Zübdeti 'l-Makal*
91. *Tuhfe-i Ömeriyye*
92. *Şerh-i Esmâ-i Seb'a*
93. *Kenz-i Mahfî*
94. *Vesîletü 'l-Merâm*
95. *Müteferrikât-ı Şeyh Hakkî*
96. *Kitâbü Müzîli 'l-Ahzân*
97. *Kitâbü Hayâti 'l-Bâl*
98. *Kitâbü 'l-Izzi 'l-Âdemî*
99. *Şerh-i Pend-i Attâr*
100. *Kitâbü 'n-Netîce*
101. *Şerhu 'l- Erba'îne Hadîsen*
102. *Kitâbü 's-Silsileti 'l-Celvetiyye (Silsilenâme-i Celvetî)*
103. *Şerhu 'l-Usûli 'l-Aşere*
104. *Şerh Alâ Tefsîri 'l-Cüz 'i 'l-Ahîr Li 'l-Kâdi 'l-Beydâvî*
105. *Risâle-i Nefesi 'r-Rahmân*
106. *Mecmûatü 'l-Müteferrikâ*
107. *Şerhu 'l-Hadîs "Le-ene Ekramü Alellâhi Min En Yedeanî Fi 'l-Ardı Ekser Min Selâs"*
108. *Şerhu 'l-Hadîs "Îzâ Tehayyartüm Fi 'l-Umûr Fe'steinû Min Ehli 'l-Kubûr"*
109. *İhtiyârât*
110. *Risâle-i Mesâil-i Fıkhîyye*
111. *Kitâbü 'l-Fadlî Ve 'n-Nevâl*
112. *Tefsîr-i Sûreti 'l-Fâtîha*
113. *Şerh-i Nazm-ı Hayretî*
114. *Şerh-i Ebyât-ı Hasan El-Kâdirî*
115. *Kitâbü 'l-Fasl Fi 'l-Esrâr*

116. *Esrâru'l-Hurûf*

117. *Mecmûatü'l-Müntehabe*

118. *Bey'atnâme ve İcâzetnâmeler* (Namlı, 2001:165-209).

İsmâil Hakkı Bursevî'ye ait olan yüzden fazla eser mevcuttur. Bunlardan “*Mecmû'atü Âyâti'l-Müntehabe, Mecmûa ve Şerh-i Ebyât-ı Yûnus Emre*” isimli eserler yukarıdaki listede mükerrerdir. *Mecmû'atü Âyâti'l-Müntehabe* tefsîr mecmûalarından oluşan iki ayrı eser; *Mecmûa* adındaki eserler farklı kütüphanelerde kayıtlı farklı muhtevalardan oluşan mecmualardır. *Şerh-i Ebyât-ı Yûnus Emre* isimli eserler de Yûnus Emre'ye ait farklı gazellerin şerhlerinden oluşmaktadır.

Bursevî'nin içinde yaşadığı dönem, Osmanlı Devleti'nin duraklama dönemine rast gelmektedir. Ülkenin içinde olduğu bu vaziyetin tesirleri pek tabii dönemin yetiştirdiği âlimler arasında yer alan İsmâil Hakkı'nın da eserlerinde baş göstermiştir. O, devlet kurumlarında ve tekkelerde gözle görülebilir hale gelen manevî çöküş tepkisini eserleri aracılığıyla göstermiştir. Eserlerini “tasavvuf” eksenine üzerine oturtan İsmâil Hakkı Bursevî, insanları manevî olarak eğitmeye ve onları bu bağlama yönlendirmeye çalışmıştır.

İsmâil Hakkı hakkında günümüze kadar pek çok akademik çalışma yapılmıştır. Onun hayatı ve eserleri üzerine yapılan araştırmalar, ilmî ve irfânî görüşlerinin gün yüzüne çıkmasına yardımcı olmuş ve sonrasında Bursevî ile ilgili çalışma yapacaklara yol göstermiştir.

Biz bu çalışmamızda Bursevî ve onun eserlerine dair yapılan çalışmaları incelemeye çalışacağız. Onun hayatı, eğitimi ve yaşamını ele alan çalışmalar ve eserleri üzerine yapılan araştırmaları kitaplar, tezler, makaleler, tebliğler, ansiklopedi maddeleri ve kitap bölümleri, tercüme eserler ve Arap harfli yayınlar başlıkları altında vereceğiz:

1. Kitaplar:

Avcı, Seyit (2004). *Sûfîlerin Hadis Anlayışı: Bursevî Örneği*. Konya: Ensar Yayınları.

Avcı, Seyit (2005). *Rûhu'l-Beyân -Kur'an Meâli ve Tefsiri, Hadislerin Tahriri*. İstanbul: Erkam Yayınları.

Aynî, Mehmet Ali (1944). *Türk Azizleri I İsmâil Hakkî Bursalı ve Ruhü'l-Beyan Müellifi*. İstanbul: Marifet Basımevi.

Ayni, Mehmet Ali (2013). *İsmail Hakkı Bursevî*. (haz. İsmail Dervişoğlu), İstanbul: Büyüyenay Yayınları.

Bursalı İsmail Hakkı (1983). *Manevî Ufuklar I (Kitabü'l-Hitap)*. (sad. İ. Turgut Ulusoy). İstanbul: Hisar Yayınevi.

- Bursalı İsmail Hakkı (1983). *Manevî Ufuklar II (Kitabü'l-Hitab)*. (sad. İ. Turgut Ulusoy). İstanbul: Hisar Yayınevi.
- Bursevî, İsmail Hakkı (1976). *Kitabü'l-Hitab*. (sad. Bedia Dikel). İstanbul: Özdiñç Matbaası.
- Bursevî, İsmail Hakkı (1981). *Celvetiye Yolunda Silsile Nâme*. (sad. Bedia Dikel). İstanbul: Divan Matbaacılık.
- Bursevî, İsmail Hakkı (1983). *Kitabü'n-Necât*. (sad. İ. Turgut Ulusoy). İstanbul: Hisar Yayınevi.
- Bursevî, İsmail Hakkı (1985). *Seçme Menkıbeler*. (çev. Rauf Pehlivan Gür ve Rasim Tok). İstanbul: Endülüs Neşriyat.
- Bursevî, İsmail Hakkı (1997). *Kitâbü'n-Netîce I-II*. (haz. Ali Namlı, İmdat Yavaş). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Bursevî, İsmail Hakkı (1998). *Kelime-i Tevhîdin Mertebeleri*. İstanbul: Pamuk Yayıncılık.
- Bursevî, İsmail Hakkı (1999). *İsmail Hakkı Bursevî'den Dersler: Kırk Hadîs Şerhi (Şerh-i Hadîs-i Erbaîn)*. (haz. Mustafa Utku). Bursa: Uludağ Yayınları.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2000). *Ferahu'r-Rûh Muhammediye Şerhi I*. (haz. Mustafa Utku). Bursa: Uludağ Yayınları.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2000). *-İsmail Hakkî Bursevî- Divan*. (haz. M. Murat Yurtsever). Bursa: Arasta Yayınları.
- Bursevî, İsmâil Hakkı (2000). *İmân Esaslarına Tasavvufî Bir Bakış -Şerh-u Şu'abi'l-İmân-*. (haz. Yakup Çiçek). İstanbul: Dârulhadis Yayınları.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2000). *Seyr-i Sülûk -Üç Tuhfe-* (haz. Şeyda Öztürk, M. Ali Akidil). İstanbul: İnsan Yayınları.²
- Bursevî, İsmâil Hakkı (2000). *Bitmedik Ot Dibinde Doğmadıcak Bir Göcen: Şerh-i Nazm-ı Ahmed*. (haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2001). *Ferahu'r-Rûh Muhammediye Şerhi II*. (haz. Mustafa Utku). İstanbul: Uludağ Yayınları.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2002). *Ferahu'r-Rûh Muhammediye Şerhi III*. (haz. Mustafa Utku). İstanbul: Uludağ Yayınları.

---

² 2000 yılında Şeyda Öztürk ve M. Ali Akidil'in müşterek olarak hazırladığı İnsan Yayınları'nda çıkan eser, 2016 yılında aynı yayınevi tarafından bu defa tek isimli olarak yayınlanmıştır. "Bursevî, İsmail Hakkı (2016). *Seyr ü Sülûk -Üç Tuhfe-* (haz. Şeyda Öztürk). İstanbul: İnsan Yayınları."

- Bursevî, İsmail Hakkı (2002). *Muhtasar Rûhu'l-Beyân Tefsiri*. (haz. Muhammed Ali Sâbûnî). C.1-10, İstanbul: Damla Yayınevi.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2003). *Ferahu'r-Rûh Muhammediye Şerhi IV*. (haz. Mustafa Utku). İstanbul: Uludağ Yayınları.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2005). *Allah Dostları (Silsilene-i Celvetiyye)*. (Tercüme: Rahmi Serin). İstanbul: Pamuk Yayıncılık.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2005). *Ferahu'r-Rûh Muhammediye Şerhi V*. (haz. Mustafa Utku). İstanbul: Uludağ Yayınları.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2006). *Ferahu'r-Rûh Muhammediye Şerhi VI*. (haz. Mustafa Utku). İstanbul: Uludağ Yayınları.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2006). *Rûhu'l-Beyân Kur'an Meâli ve Tefsiri*. (Arapça'dan tercüme Mustafa Altundağ). C.7, İstanbul: Erkam Yayınları.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2007). *Ferahu'r-Rûh Muhammediye Şerhi VII*. (haz. Mustafa Utku). İstanbul: Uludağ Yayınları.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2007). *Ruhu'l-Beyan: Kur'an Me'âli ve Tefsiri/ Ruhü'l-Beyan fî Tefsiri'l-Kuran*. (red. H. Kamil Yılmaz, Abdullah Sert, Mustafa Eriş, Ali Namılı), (trc. Murâd Sülün). C.1-23, İstanbul: Erkam Yayınları.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2007). *Mi'râciye*. (haz. İrfan Poyraz). İstanbul: Sır Yayınları.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2019). *Esmâü'l-Hüsna Şerhi -Tuhfe-i Recebiyye-*. (haz. Selim Çakıroğlu). İstanbul: Sufî Kitap.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2009). *Ferahu'r-Rûh Muhammediye Şerhi VIII*. (haz. Mustafa Utku). Bursa: Uludağ Yayınları.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2010). *Müminlere Armağan -Tuhfe-i İsmailiyye-*. İstanbul: Hâcegân Yayınları.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2010). *Açıklamalı Kur'an-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*. (haz. Nedim Yılmaz). İstanbul: Damla Yayınevi.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2010). *Ferahu'r-Rûh Muhammediye Şerhi IX-X*. (haz. Mustafa Utku). Bursa: Uludağ Yayınları.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2011). *Tamâmü'l-feyz fî bâbi'r-ricâl I*. (thk. Ramazan Muslu). Dimaşk: Dâru Ninawa.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2011). *Tamâmü'l-feyz fî bâbi'r-ricâl II*. (thk. Ali Namılı). Dimaşk: Dâru Ninawa.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2012). *Kâbe ve İnsan -Tuhfe-i Atâiyye-*. (haz. Veysel Akkaya). İstanbul: İnsan Yayınları.

- Bursevî, İsmail Hakkı (2012). *Mesnevî'nin Ruhu*. (haz. Suat Ak). İstanbul: Büyüyenay Yayınları.
- Bursevî, İsmâil Hakkî (2012). *Mesnevî Şerhi Ruhu'l-Mesnevî*. (haz. İsmail Güleç). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Bursevî, İsmail Hakkî (2012). *Allah'a Yakın Olmak-Varlık Mertebeleri ve İnsan-ı Kâmil-*. (haz. Muhammed Bedirhan). İstanbul: Hayy Kitap.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2013). *Erenlerin Gözüyle İman ve İslâm*. (haz. Mustafa Utku). Bursa: Uludağ Yayınları.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2013). *Şerh-i Rümuzât-ı Hacı Bayram Veli (Çalab'ım Bir Şâr Yaratmış)*. (haz. Suat Ak). İstanbul: Büyüyenay Yayınları.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2014). *Varlığın Dili -İbn Meşîş Salavatı ve Şerhi-* (haz. Nedim Tan). İstanbul: İz Yayıncılık.³
- Bursevî, İsmâil Hakkı (2014). *Rûhu'l-Beyân'dan Kıssalar ve Hisseler*. (çev. Recep Tutar). İstanbul: Muallim Neşriyat.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2014). *Ruhu'l-Beyan Tefsiri'nden Mücerreb Salavât-ı Şerifeler*. (çev. Ömer Faruk Hilmi). İstanbul: İlimşehri Yayınları.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2015). *İdarecilere Öğütler: Sülûku'l-Mülûk*. (haz. Mustafa Utku). Bursa: Uludağ Yayınları.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2016). *Kelimeler Arasındaki Farklar -Kitabu'l-Füruq-*. (çev. Ömer Aydın). İstanbul: İşaret Yayınları.
- Bursevî, İsmâil Hakkı (2016). *Kenz-i Mahfî -Gizli Hazine-*. (sad. Abdulkadir Akçiçek). İstanbul: Kitsan Basım Yayın.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2016). *Günâh-ı Kebâir*. (haz. Mustafa Utku). Bursa: Ülfet Yayınları.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2016). *Kırk Hadis Şerhi*. (Araştırma: Hikmet Gültekin; haz. Sami Erdem). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2016). *Kitâb-ı Kebîr -Vâridât-*. (haz. Nuran Döner). Bursa: Sır Yayıncılık.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2016). *Kitâbu'l-Envâr -Tasavvufî Meseleler-*. (haz. Naim Avan). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Bursevî, İsmail Hakkı (2016). *Kalbin Hayatı (Hayâtü'l-Bâl)*. (haz. İrfan Poyraz). İstanbul: Sır Yayınları.

³ Bu eser “*Salât-ı Meşîş ve Açıklaması*” adıyla “İhramcızade Hacı İsmail Hakkı Altuntaş” tarafından 2013 yılında derlenip Buhara Yayınları’ndan da çıkmıştır.

Bursevî, İsmâil Hakkı (2017). *Namazın Hakîkatı (Ecvibe-i Hakkıyye)*. (çev. Mehmet Yıldız). İstanbul: H Yayınları.

Bursevî, İsmâil Hakkı (2018). *Tuhfe-i Bahriyye -Tevhid ve Sırlar Denizi-* (haz. Fakirullah Yıldız). İstanbul: Ketebe Yayınevi.

Bursevî, İsmâil Hakkı (2020). *İmanın Şubeleri*. (sad. Mustafa Selim Orhanzade). İstanbul: Şamil Yayınları.⁴

Bursevî, İsmâil Hakkı (2020). *H. Hüseyin Risâlesi Risâle-i Hüseyiniyye*. (haz. Mehmet Asağ). İstanbul: Büyüyenay Yayınları.

Ceylan, Ömür (2020). *İsmail Hakkı Bursevî/Türk Tasavvuf Edebiyatından Seçmeler 7*. İstanbul: Kesit Yayınları.

Coşan, Kadri Ziyaettin (2014). *İsmail Hakkı Bursevî ve Fatıha Suresi Tefsiri*. İstanbul: M. Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

Ertuğrul, Seyhan (1998). *Büyük Mutasavvıf İsmail Hakkı Bursevî (Hayatı İlmî Eserleri ve Şiirlerinden Seçmeler)*. Bursa: Mehmet Ali Deniz Vakfı Yayınları.

Hilmi, Ömer Faruk (2008). *Ruhu'l-Beyan Tefsirinin Hadis-i Şerifleri I-II*. İstanbul: Tuğra Neşriyat.

Hilmi, Ömer Faruk (2008). *Ruhu'l-Beyan Tefsirinden İsrâ ve Mirac-ı Nebi Sırları ve Hikmetleri*. İstanbul: Tuğra Neşriyat.

Hilmi, Ömer Faruk (2008). *Ruhu'l-Beyan Tefsirinden Büyük Dinî Hikâyeler*. İstanbul: Tuğra Neşriyat.

Hüseyin Vassaf (2000). *Kemal-name-i İsmail Hakkî (Bursevî Biyografisi)*. (haz. M. Murat Yurtsever), Bursa: Arasta Yayınları.

Kara, Mustafa (Haziran 2017). *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*. Bursa: Osmangazi Belediyesi Yayınları.

Namlı, Ali (2001). *İsmâil Hakkı Bursevî, Hayatı, Eserleri, Tarikat Anlayışı*. İstanbul: İnsan Yayınları.

Necmeddin-i Kübra (2000). *Tarikatlarda On Esas*. (Şerh: İsmail Hakkı Bursevî, çev. Rahmi Serin). İstanbul: Pamuk Yayıncılık.

Turyan, Hasan (2006). *Bir Kâmil İnsan İsmail Hakkı Bursevî Hazretleri*. Bursa: Erkam Matbaası.

Uysal, Muhittin (2007). *Bursevî'nin Hadisçiliği-Ferahu'r-Rûh Örneği*. Konya: Adal Ofset.

---

⁴ Aynı eser, aynı isimle 1977 yılında "İlhami Ulaş" tarafından hazırlanarak Osmanlı Yayınları'ndan çıkmıştır.

Yazıcıoğlu, Muhammed (2013). *Muhammediye: İsmail Hakkı Bursevî'nin Ferâhû'r-Rûh Şerhi İle*. İstanbul: Çelik Yayınevi.

Yurtsever, M. Murat (2018). *İsmail Hakkı Bursevî*. İstanbul: Ketebe Yayınevi.

2. Tezler:

a) Doktora Tezleri

Akçe, Zübeyir (2008). *İsmâil Hakkı Bursevî'nin Tuhfe-i Recebiyye Adlı Eseri (İnceleme-Metin)*. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Şanlıurfa.

Avcı, Seyit (1999). *İsmâil Hakkı Bursevî'de Hadis Tespit ve Yorumu*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.

Çifçi, Mehmet Faruk (2013). *İsmâil Hakkı Bursevî'nin Furûk-ı Hakkı Adlı Eseri (İnceleme ve Tahkik)*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Denizer, Nurullah (2014). *İşârî Tefsirde Zâhir-Bâtın İlişkisi (İsmail Hakkı Bursevî Örneği)*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

Dokgöz, Derviş (2020). *Bursevî'nin Rûhu'l-Beyân Tefsirindeki Usûlî ve Fikhî Görüşleri*. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Malatya.

Duru, Rafiye (2007). *Modern Metin Çözümleme Teknikleri Bakımından Şerh Geleneği ve İsmail Hakkı Bursevî*. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

Güleç, İsmail (2002). *İsmâil Hakkı Bursevî'nin Rûhu'l-Mesnevî'sinin İncelenmesi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Gümüş, Nevin (1998). *İsmâil Hakkı Bursevî'nin Kitabü'l-Envar'ı ve Şerh Metodu (Hayâtı-İnceleme-Tenkitle Metin)*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri.

Namlı, Ali (2001). *İsmail Hakkı Bursevî Hayatı, Eserleri ve Tarikat Anlayışı*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Onat Çakıroğlu, Tuba (2012). *İsmail Hakkı Bursevî'nin "Şerh-i Pend-i Attâr" (Attâr'ın Pendnâmesi'nin Açıklaması) Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme ve Attâr'ın Pendnâme'si İle Karşılaştırılması*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Sarı, Necmi (2017). *İsmail Hakkı Bursevî'nin Şerhu Nuhbeti'l-Fiker Adlı Eserinin Tahkik ve Tahlili*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya.

Yıldız, Sâkıb (1972). *L'Exegete Turc Ismâ'il Hakkî Burûsawî, Sa Vie, Ses Oeuvres et La Methode dans son Tafsîr Rûh al-bayân*. Faculte des Lettres et Sciences Humaines de Paris L'Universite de Sorbonne.

Yıldız, Sâkıb (1972). *Türk Müfessiri İsmail Hakkî, Hayatı, Eserleri ve Rûhu'l-Beyân Tefsîri*. Sorbonne Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Paris⁵.

Yurtsever, M. Murat (1990). *İsmâil Hakkî Dîvânı (İnceleme-Metin)*. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bursa.

b) Yüksek Lisans Tezleri

Akidil, Mehmet Ali (1996). *İsmâil Hakkî Bursevi Hayatı, Eserleri ve Tuhfe-i Ömeriyye'si (Tenkitli-Metin)*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Akkaya, Veysel (1999). *Tuhfe-i Ataiyye*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Akkoyun, Muti (1985). *İsmail Hakkı Bursevî'nin Rûhu'l-Mesnevî ve On Sekiz Beyit Şerhi*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Ali, Muhammey (2000). *İsmâil Hakkî Bursevî'nin Muhammediyye Şerhi (II. Cilt) Ferahu'r-Ruh*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Aşbay, Şamil (2018). *Mukâtil b. Süleymân ve İsmail Hakkı Bursevî Tefsirlerinin Mukayesesi (Ahkâm Ayetleri Çerçevesinde)*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Avan, Naim (1997). *İsmâil Hakkı Bursevî'nin Kitâbü'l-Envâr Adlı Eseri*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van.

Baryaman, Saliha (2000). *İsmail Hakkı Bursevî, Ruhu'l-Mesnevî (Birinci Cilt) İnceleme Metin*. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.

Başkan, Ömer (1998). *İsmail Hakkı Bursevî'nin Aile Hukukuna İlişkin Âyetleri Yorumu*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

---

⁵ Aslı Fransızca olan doktora tezinin müellif tarafından yapılan basılmamış Türkçe tercümesidir.

Başlı, Betül (2005). *Bursevî'nin Muhammediye Şerhinde Tasavvuf Kavramları (III. Cilt 192-278 Sayfaları Arası)*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Başyemenici, Mehmet Zeki (1997). *İsmail Hakkî Bursevî ve Kitâbü'z-Zikr ve 'ş-Şeref Adlı Eseri*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Baykal, Lütfi (1985). *Bursevî ve Mısırî'nin Tevhid Risâlelerinde Yer Alan Vahdâniyet Anlayışı*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Belgeli, Büşra (2015). *İsmâil Hakkî Bursevî'nin Müteferrikât-ı Şeyh Hakkî Adlı Eseri –II*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Burak, Nizamettin (2006). *İsmail Hakkî Bursevî'nin Vesiletü'l-Merâm'ı (İnceleme ve Metin)*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Cengiz, Muammer (2007). *İsmâil Hakkî Bursevî'nin Tuhfe-i Hasekiyye'sinin Birinci Bölümü (Metin ve Tahlil)*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Coşan, K. Ziyaeddin (2001). *İsmâil Hakkî Bursevî ve Fâtiha Sûresi Tefsîri*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Çakıroğlu, Selim (2006). *İsmail Hakkî Bursevî'nin Tuhfe-i Recebiyye Eserinin Tahkik ve Değerlendirilmesi*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Çalık, Fatma (2002). *Rûhu'l-Beyân'da İşarî Tefsir Anlayışı*. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.

Çapak, İbrahim (1997). *Bir Din Felsefesi Problemi Olarak Bursalı İsmâil Hakkî'da Uluhiyyet*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Çelebi, Zehra (2007). *Tasavvuf Tarihinde Virid-Hizb Geleneği ve İsmail Hakkî Bursevî'nin "Şerh-i Salavât-ı Meşîyye" İsimli Eseri*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Çelik, Yusuf (1994). *İsmail Hakkî Bursevî'de Basîret Anlayışı*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Çetin, Taner (1999). *İsmâil Hakkî Bursevî Vâridât-ı Kübra (Transkripsiyonlu Metin)*. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.

Çonoğlu, Mustafa (2019). *Mecmû'a-i Hakkî (İnceleme-Metin)*. Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.

Dedeler, Elif Söyleyici (2009). *İsmâil Hakkı Bursevî'nin "Risâletü'l-Hazarâti'l-Hamsi'l-İlâhiyye" ve "El-İnsânü'l-Kâmil" Adlı Eseri (Metin-İnceleme)*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Denizer, Nurullah (2014). *İşârî Tefsirde Zâhir-Bâtın İlişkisi (İsmail Hakkı Bursevî Örneği)*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Diñç, Fazlı (1998). *İsmâil Hakkı Bursevî'nin "ed-Dürretü'l-İrfaniye" Adlı Eserinin Transkripsiyonu ve Tahkiki*. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa.

Döner, Nuran (2000). *Tasavvuf Kültüründe Varidât Geleneği ve Bürsevî'nin Kitâb-ı Kebîr'i*. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.

Duran, Faruk (2019). *İsmail Hakkı Bursevî'nin Kitâb-ı 'İzzü'l-Âdemiyy Adlı Eseri (İnceleme-Metin)*. Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.

Duru, Rafiye (1998). *İsmail Hakkı El-Bursevî'nin Şerh-i Pend-i Attar'ı*. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Efe, Mustafa (2002). *Ruhu'l-Mesnevî, İsmail Hakkı Bursevî (İkinci Cilt 1b-99b Arası) İnceleme-Metin*. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.

Efendi, İlyas (1994). *İsmâil Hakkı Bursevî'nin Kitâbü's-Silsileti'l-Celvetiyye'si*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Eryılmaz, Kübra. *İsmail Hakkı Bursevî'nin Gazellerinin Redif Kelimeler Bağlamında İncelenmesi*. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Muğla.⁶

Eser, Zülfiye (2003). *İsmâil Hakkı Bursevî'nin Es'iletü's-Sahafîyye ve Ecvibetü'l-Hakkiyye Adlı Eseri*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

---

⁶ Nagehan Uçan Eke danışmanlığında hazırlanan bu tez hala devam etmektedir.

- Eşmeli, Muhammed Ali (2001). *İsmail Hakkı Bursevî'nin Muhammediyye Şerhi: Ferâhü'r-Rûh*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Güler, İbrahim Halil (2005). *İsmail Hakkı Bursevî'nin Şerhu'l-Kebâir Adlı Eserinin Tanıtımı ve Tahlili*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Gültekin, Ayşe (1996). *İsmail Hakkı Bursevî'nin Kırk Hadis Şerhi Üzerine Tahric ve Tenkid Çalışması*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Gültekin, Hikmet (1996). *İsmail Hakkı Bursevî: Kırk Hadis Şerhi Transkripsiyonu ve Hadislerin Tahric Tenkid ve Kritiği (İlk Yirmi Hadis)*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Günay, Mehmet Akif (2004). *Bursevî'nin Muhammediyye Şerhinde Tasavvufî Kavramlar (III. Cildin İlk 105 Sayfası)*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Gündüz, Nurefşan (2019). *İsmail Hakkı Bursevî Nakdü'l-Hâl (1a-75b) İnceleme-Metin*. Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.
- Hasçıçek, M. Fatih (2000). *İsmâil Hakkı Bursevî'nin Rûhu'l-Beyân'ında "Nefs" Kavramı*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- İnneci, Muzaffer (2018). *Bursevî ve Ruhu'l-Beyân Adlı Eserinde Hak Kavramı*. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karaman.
- İzmirli, Betül (2010). *İsmâil Hakkı Bursevî'nin Vâridât-ı Hakkıyye'si (Bursa Eski Eserler Kütüphanesi, Genel, nr. 86, vr. 111b-160b)*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Kara, İhsan (1997). *İsmail Hakkı Bursevî'nin Tuhfe-i Hasekiyyesi (III. Bölüm)*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kara, Yusuf Bilal (2015). *Mi'racın Tasavvufî Boyutu: İsmail Hakkı Bursevî Örneği*. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.
- Karavelioğlu, Murat Ali (1999). *İsmail Hakkı Bursevî'nin Muhammediyye Şerhi (I. Cilt) Ferahur'r-Rûh*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Kargılı, Abdullah (2011). *İsmail Hakkı Bursevî'nin Kitâbü'l-Hucceti'l-Bâliğa Adlı Eseri İnceleme-Metin*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Kaya, Tubanur (2019). *İsmail Hakkî Bursevî'nin Fevâid Mecmûası Üzerine Bir İnceleme (Transkripsiyonlu Metin)*. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.

Kılıç, Hilal Nur (2020). *İsmail Hakkî Bursevî Nakdü'l-Hâl (76a-150b) İnceleme-Metin*. Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.

Koç, Ahmet (2008). *İsmâil Hakkı Bursevî'nin (v. 1137/1725) Tuhfe-i İsmâiliyye Adlı Eseri*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van.

Koçak Pulat, Arife (2018). *İsmail Hakkı Bursevî'nin Tuhfe-i Halîliyye Adlı Eseri (İnceleme-Metin)*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

Korkmaz, Serdar (2019). *İsmail Hakkı Bursevî'nin Bestelenmiş Eserleri*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Muslu, Ramazan (1994). *İsmail Hakkı Bursevî ve Temamü'l-Feyz Adlı Eseri (Birinci Kısım)*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Namlı, Ali (1994). *İsmâil Hakkı Bursevî ve Tamâmü'l-Feyz Adlı Eseri (İkinci Kısım)*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Onat, Tuba (1998). *Şerh-i Pend-i Attar (İnceleme-Metin)*. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.

Oruç, Fatih (2008). *İsmail Hakkı Bursevî'nin Rûhu'l-Beyân Tefsirinde Hârikulâde Olaylar*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.

Önder, Abdullah (2016). *Te'vili Açısından Taberi, Zemahşeri, Râzî ve Bursevî'nin Tefsirlerinde Huruf-u Mukatta'a*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.

Öncel, Fatmanur Betül (2009). *İsmail Hakkı Bursevî'nin Risâle Câmi'a Li Mesâil Nafi'â Adlı Eserinin Günümüz Türkçesi ve Bu Eser Işığında Kelâmî Görüşleri*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.

- Öz, Davut (2018). *İsmail Hakkı Bursevî'nin "Kitâbu'l-Fazl ve Ve'n-Nevâl" Adlı Risalesi (Metin Transkribe ve Tahlili)*. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Özbek, Ömer (2003). *Bursevî'nin Rûhu'l-Beyân Adlı Tefsirinde "Usûl-i Aşere"*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.
- Öztürk, Şeyda (1999). *İsmail Hakkı Bursevî'nin İki Tuhfesi Tuhfe-i Vesîmiyye-Tuhfe-i Aliyye (Metin-Tahlil-Tahkik)*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Polatoğlu, Arzu (2008). *İsmâil Hakkî Bursevî'nin "Şerh-i Ebyât-ı Hacı Bayram-ı Velî" Adlı Eseri (Metin ve İnceleme)*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Poyraz, İrfan (2001). *İsmâil Hakkî Bursevî "Kitâb-ı Hayâtü'l-Bâl"*. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.
- Soysaldı, İhsan (1998). *İsmail Hakkı Bursevî'nin "Kitabü'n-Netice" Adlı Eserindeki Tasavvufî İstilahlar*. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa.
- Söğüt, Engin (2007). *İsmâil Hakkı Bursevî'nin Kenz-i Mahfî Risâlesi Muhtevâ ve Tahlili*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Süzer, Azize (2014). *İsmail Hakkı Bursevî'nin Rûhu'l-Beyân Adlı Tefsirindeki Hadislerin Tahrîci ve Değerlendirilmesi (Nisa Sûresi Örneği)*. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Tabakoğlu, Mehmet (2008). *İsmail Hakkı Bursevî'nin Tuhfe-i Hasekiyye'sinin İkinci Bölümü (Metin ve Tahlil)*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Tabur, Merve (2011). *İsmail Hakkı Bursevî and The Politics of Balance (İsmail Hakkı Bursevî ve İtidal Siyaseti)*. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Taştan, Ahmet (1999). *Bir Şârih Olarak İsmâil Hakkî Bursevî ve Edebî Şerhleri*. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.
- Türkmen, Enver (2007). *Osman Bedrüddin Erzurimi'nin Gülzar-ı Samini'sinde Bulunan Ayetlerin Tasavvufî Yorumları ve Ruhü'l-Beyan Adlı Tefsirle Karşılaştırılması*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.

Tüzek, Fatih (2011). *İsmâil Hakkı Bursevî'nin "Vâridât" Adlı Eseri'nin Transkripsiyon ve İncelenmesi*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Uzun, İbrahim Hakkı (2006). *Bursevî'nin Muhammediye Şerhinde Tasavvuf Kavramları (III. Cilt, 105-192. Sayfalar Arası)*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Yaman, Recep (1998). *İsmâil Hakkı Bursevî'nin Kitâbü's-Sülûk Adlı Eseri*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van.

Yenice, Hüseyin (1987). *İsmail Hakkı Bursevî'nin Muhammediyye Şerhinin I. Cildinde Tasavvufî İstilah ve Semboller*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Yersiz, Hasan (2017). *İsmail Hakkı Bursevî'nin "Şerhu Tefsiri'l-Cüz'i'l-Ahîr Mine'l-Kur'ân" Adlı Eserinin Tahkiki*. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.

Yılmaz, Sunay (1993). *İsmail Hakkı Bursevî'nin Muhammediyye Şerhinin II. Cildinde Geçen Tasavvufî İstilah ve Semboller*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Yüksel, Dilekgül (2020). *Ruhu'l-Beyan'da Peygamber Mucizelerinin Tasavvufî Yorumu*. Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu.

c) Lisans Tezleri:

Arı, Hüseyin (1970). *İsmail Hakkı Bursevî'nin Hayatı ve Şerh-i Hadis-i Erbain'inin Tahlili: İnceleme-Metin*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Lisans Tezi, İstanbul.

Baykal, Oran (1971). *İsmail Hakkı Bursavi: Hayatı, Eserleri, ve Al-Furuk'unun Dördüncü Bölümünün İkinci Yarısının Tenkitli Metni*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Lisans Tezi, İstanbul.

Çelik, Şeyma (2011). *İsmail Hakkı Bursevî'nin Ruhu'l-beyan Adlı Tefsirinde Meryem Suresi İncelenmesi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Lisans Tezi, İstanbul.

Demir, Meryem (2018). *İsmail Hakkı Bursevî ve İşari Tefsir*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Lisans Tezi, İstanbul.

Deringör, Ruhnevaz (1955). *İsmail Hakkı Bursevî: Hayatı ve Türkçe Eserleri*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Lisans Tezi, İstanbul.

Erdoğan, Ziya (2010). *İsmail Hakkı Bursevî'nin Şerhu'l-Kebair (Rumuzul-Künuz) İsimli Eserinin Çevrim Yazısı*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Lisans Tezi, İstanbul.

Şenel, Osman (1971). *İsmail Hakkı Bursavi: Hayatı, Eserleri, ve Al-Furuk'unun Dördüncü Bölümünün İkinci Yarısının Tenkitli Metni*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Lisans Tezi, İstanbul.

Yangın, Yunus (2015). *İsmail Hakkı Bursevî ve Risale-i Hüseyiniye İsimli Eserinin Sadeleştirilmesi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Lisans Tezi, İstanbul.

3. Makaleler:

Alpaydın, Mehmet Akif (2018). "Mutasavvıf Müfessir İsmâil Hakkı Bursevî'nin Tefsîr-i Âmenerrasûlü İsimli Eseri", *Reyhan Dergisi (Üç Aylık Dergi)*, İstanbul <https://reyhandergisi.com/?p=2478> (Erişim Tarihi: 24.08.2020).

Avşar, Ziya (2007). "Rûhu'l-Mesnevî'de Mesnevî'nin İlk 18 Beytinin Şerh Yöntemi", *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları (Tunca Kortantamer Özel Sayısı)*, (ed. Atabey Kılıç, Sibel Üst), C. 2/3, s. 59-72.

Apak, Adem (2002). "İsmail Hakkı Bursevî'nin Rûhu'l-Beyân'da İslâm Tarihi İlk Dönem Hadiseleri ve Siyasî-İtikadî Fırkalar Hakkındaki Görüşleri", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 11, S. 2, s. 147-166.

Arslan, Mustafa Uğurlu (2020). "İsmail Hakkı Bursevî'nin Lugaz Şerhleri I", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*, Y.6, S. 13, s. 259-290.

Avcı, Seyit (2004). "Sûfîlerin Hadis Tesbit Ölçüleri: İsmâil Hakkı Bursevî Üzerine Bir İnceleme", *Hadis Tetkikleri Dergisi (HTD)*, C. II, S. I, s. 7-29.

Aydemir, Yaşar (2007). "Bursalı İsmail Hakkı'nın Eserlerinden Hareketle Şiir Görüşü ve Şiir Yazma Şekli", *Turkish Studies/ Türkoloji Araştırmaları Volume 2/3*, Summer, s.106-121.

Aydınlı, Yaşar (2003). "İsmail Hakkı Bursevî'nin Felsefe Tasavvuru", *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, C. 16, S. 2, s. 185-194.

Aynî, Mehmet Ali (Ağustos 1928). "İsmâil Hakkı'ya Dâir Bir Tetkîk Hülâsası", *İstanbul: Darülfünûn İlâhiyat Fakültesi Mecmûası*, C.2, S. 9, s. 108.

Bardakçı, Mehmet Necmettin (1998). "İsmail Hakkı Bursevî'nin Musa Hızır Kıssası Yorumunun İlim-Marifet Uygunluğu Açısından Kısa Bir Değerlendirme", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Isparta, S. 5, s. 81-103.

Başkan, Ömer (2008). "Halkı İrşâd Çabasının Tefsire Yansımış Biçimi: Bursevî'nin Rûhu'l-Beyân'ı ve Tefsir Yöntemine Dair Bir Değerlendirme", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Samsun, C. 8, S.3, s. 127-144.

- Cengiz, Muammer .(2016). “İsmail Hakkı Bursevî’de İbâdetler Metafiziği”, *Dilbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, C. 16, S.3, s. 127-159.
- Çelik, İsa (2003). “İsmail Hakkı Bursevî’ye Göre İnfitâr Sûresinin İshârî Yorumu”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.20, Erzurum, s. 159-192.
- Çeltik, Halil (2006). “Bursalı İsmail Hakkı’nın Eserlerinde Hayatına Dair Anekdotlar”, *İlmî Araştırmalar Dergisi*, İstanbul, S. 22, s. 33-49.
- Demirci, Mehmet (2003): “İsmâil Hakkı Bursevî’nin Ecvibe-i Hakkıyye’si”, *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, C. IV, S. 10, s. 9-44.
- Denizer, Nurullah (2017). “İshârî Tefsirlerdeki Kıssa ve Mesel Yorumlarında İ’tibâr/Analoji Yöntemi: İsmail Hakkı Bursevî Örneği”, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 6, S.11, s. 92-114.
- Döner, Nuran (2005). “İsmail Hakkı Bursevî’nin Kitâb-ı Kebîr’i ve Bursevî’de Vâridat Kültürü”, *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, S. 15, s. 311-334.
- Duran, Faruk (Haziran 2019). “İsmail Hakkî Bursevî’nin ‘Es’ile-i Şeyh Mısırfî’ye Ecvibe-i İsmâil Hakkî’ İsimli Eseri”, *İSTEM*, S.33, s. 267-289.
- Fırat, Erdoğan (1975). “Kitâbü’n-Netice ve İnsan”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm İlimleri Enstitüsü Dergisi*, C.2, Ankara, s. 205-219.
- Güleç, İsmail (2007). “İsmail Hakkı Bursevî’nin Rûhu’l-Mesnevî’sinde Geçen Hadisler Üzerine Bir Değerlendirme”, *Mevlana Araştırmaları Dergisi: The Journal of Rumi Studies*, I/1, s. 121-142.
- Gültekin, Ayşe (2017). “İsmâil Hakkı Bursevî’nin Hadis Şerh Metodu”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.10, S.48, s.710-727.
- Gümüş, Nevin (2009). “İsmâil Hakkı Bursevî’nin Vasiyet-nâme’si”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 9, S. 1 s. 23-75.
- Hızlı, Mefail (2004). “Bursa Mahkeme Sicillerine Göre Bursevî’nin Ailesi, Tekkesi ve Vakıfları”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.13, S. 2, s.1-14.
- Kazıcı, Ziya (1995). “İsmail Hakkı Bursevî’ye Göre Osmanlı Müesseseleri”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. VI-I-IX, Yıl. 1989-90-91-92, s. 207-220.
- Musakhanov, Orkhan (2019). “İsmail Hakkı Bursevî’nin ‘Mü’min Mü’minin Aynasıdır” Hadis-i Şerifi Üzerine Yazdığı Şerhin Tahlil ve Tahkiki: Zâhir ve Bâtın Anlamın Birleştiği ve Ayrıldığı Noktalara Dair Bir İnceleme”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 19, S.2, s. 539-561.
- Namlı, Ali (2005). “İsmâil Hakkı Bursevî’ye Göre Mevlânâ ve Mevlevîlik”, *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırmalar Dergisi*, Ankara, S. 14, s. 439-454.

- Namlı, Ali (2006). “İsmâil Hakkı Bursevî'nin Gözüyle Hac ve Mukaddes Mekânlar”, *Keşkül Dergisi*, s. 24-29.
- Namlı, Ali (2011). “İsmâil Hakkı Bursevî'nin Rûhu'l-Beyân Fî Tefsîri'l-Kur'ân Adlı Tefsiri”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi (TALİD)*, C.9, S. 18, s. 365-385.
- Namlı, Ali (2018). “Kitâbetle Mübtelâ Olmak: İsmâil Hakkı Bursevî”, *Türkiye Araştırmaları Dergisi*, C. 16, S. 31-32, s. 333-368.
- Onat Çakıroğlu, Tuba (2013). “İsmail Hakkı Bursevî'nin Şerh-i Pend-i Attâr Adlı Eseri Üzerine İnceleme”, *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Journal of Language and Literature Studies* Kış, S.7, s. 147-160.
- Özdil, Hatice (2019). “Âşıkî'nin ‘Çıkıdum Bâdâm Dalına’ Şathiyesine Bursevî'nin Şerhi”, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 8, S. 2, s. 459-489.
- Özköse, Kadir (2012). “İsmail Hakkı Bursevî'nin Tasavvufî Düşüncesi”, *Somuncu Baba Dergisi*, S. 135, s. 28-31.
- Özönder, Hasan (Haziran 1970). “İsmail Hakkı Bursevî”, *Türk Kültürü Dergisi*, S. 92, s. 553-559.
- Paksoy, Kezban (2009). “Bursevi'nin Bir Eseri: Şerh-i Rumuzat-ı Hacı Bayram-ı Veli”, *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4/6 (Prof. Dr. Cem Dilçin Adına-Şerh/Annotation), Fall 2009, s. 374-386.
- Sarı, Necmi (Bahar 2015). “Kendi Dilinden İsmâil Hakkî Bursevî'nin Hayatı ve Şahsiyeti”. *Karadeniz Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.2, S.1, s. 137-157.
- Saylan, Betül (2018). “Ferahu'r-Rûh Adlı Eseri Çerçevesinde Bursevî'nin Sem'iyât Bahisleri Hakkındaki Görüşleri”, *Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 5, S. 1, s. 124, 154.
- Süleyman, Ahmed Sâid (1968). “Vahdetü'l-Vücûd ve Ba'du'l-Efkâri'l-Bâtıniyye Fî'l-Kütübi't-Türkiyyeti li-İsmâil Hakkı el-Bursevî”, *Câmiatü'l-Kâhire Mecelletü Külliyyeti'l-Âdâb*.
- Tanyıldız, Ahmet (2007). “Yazım Süreçleri Açısından Şem'î, Ankaravî ve Bursevî Şerhleri ve Bu Şerhlere İlk 18 Beyti Yorumlama Biçimleri”, *Marife Dergisi, (Mevlânâ Özel Sayısı)*, Konya, S. 3 s. 123-146.
- Topal, Ahmet (2016). “İsmail Hakkı Bursevî'nin Şerh-i Kelâm-ı Şeyh Sadî Adlı Risalesi”, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. ÖS-III s. 193-218.

Tuğluk, İbrahim Halil (Nisan 2016). “İsmail Hakkı Bursevî’nin Risâle-i Şem’iyye Adlı Risâlesi”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Y. 8, S. 22, s. 69-97.

Yağcıoğlu, Songül Aydın (2016). “Yûnus Emre’nin Bir Şiiri ve İsmâil Hakkı Bursevî’nin Şerhi”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, İstanbul, C./S. LV, s. 77-90.

Yağcıoğlu, Songül Aydın (2016). “İsmâil Hakkı Bursevî’nin Gül Hakkındaki Risalesi”, *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 11/20, Fall 2016, Ankara, s. 1-10.

Yıldız, Sâkıb (1975). “Türk Müfessiri İsmâil Hakkî Bursevî’nin Hayatı”, *İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi*, Erzurum, S. I, s. 103-126.

Yurtsever, M. Murat (1998). “İsmail Hakkî Bursevî’nin Kitâbü’l-Envâr’ı”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Bursa, C. VII, S. VII, s. 279-296.

Yurtsever, M. Murat (2019). “Yûnus Emre, Niyâzî-i Mısırî ve İsmâil Hakkî Bursevî’de Türk Tasavvuf Şiirine Özgü Mazmûn Arayışları”, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, C. 23, S. 2, s. 693-714.

4. Tebliğler⁷:

Apak, Adem (2000). “İsmail Hakkı Bursevî’nin Rûhu’l-Beyân’da İslâm Tarihi İlk Dönem Hadiseleri ve Siyasî-İtikadî Fırkalar Hakkındaki Görüşleri”, *I. Uluslararası İsmâil Hakkî Bursevî Sempozyumu (26-27 Mayıs)*, Bursa.

Arı, Osman Sacid (2017). “Hafız Divanı ve Osmanlı Tasavvuf Düşüncesi: İsmail Hakkı Bursevî Merkezli Bir Değerlendirme”, *Uluslararası Osmanlı Düşüncesinin Kaynakları ve Tartışma Konuları Sempozyumu (18-19 Ekim 2017)*, Sakarya Üniversitesi Osmanlı Araştırmaları Merkezi (OSAMER).

Arslan, Mehmet (2010). “İsmail Hakkı’nın ‘Hüseyin’ İsmiinin Fazileti ve Özellikleriyle İlgili Eseri: Risâle-i Hüseyiniyye”, *Uluslararası Kerbela Sempozyumu (20-22 Mayıs 2010)*, Çeşitli Yönleriyle Kerbela (Edebiyat), (ed. Alim Yıldız), Sivas, C. II, s.69-94

Aldemir, Halil (2019). “Alusi’nin Maide 35. Ayet Bağlamındaki Tevessüle Yaklaşımı-İbn Teymiyye ve Bursevî ile Karşılaştırmalı”, *Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi (14-16 Mart 2019) Bildiri Kitabı*, (ed. Mehmet Ali Yıldırım), s. 336-349.

Ay, Mehmet Emin (2000). “Bursevî’nin Fıtrat Kavramına Yaklaşımı”, *I. Uluslararası İsmâil Hakkî Bursevî Sempozyumu (26-27 Mayıs)*, Bursa.

⁷ Sempozyumlarda sunulup sonrasında makale olarak yayınlanmış olan tebliğler, hem tebliğler kısmında hem de yayınlanan dergi adıyla birlikte makaleler kısmında verilmiştir.

Aydemir, Yaşar (2000). “Bursalı İsmail Hakkı’nın Eserlerinden Hareketle Şiir Görüşü ve Şiir Yazma Şekli”, *I. Uluslararası İsmâil Hakkî Bursevî Sempozyumu (26-27 Mayıs)*, Bursa.

Aydınlı, Yaşar. “İsmail Hakkî Bursevî’nin Felsefe Tasavvuru”, *Uluslararası İsmâil Hakkî Bursevî Sempozyumu (26-27 Mayıs)*, Bursa.

Ballafant, Paul (2000). “Bursevî Açısından Necmeddin Kübrâ’nın Usûlü’l-Aşere’si”, *I. Uluslararası İsmâil Hakkî Bursevî Sempozyumu (26-27 Mayıs)*, Bursa.

Çelebioğlu, Âmil (1990). Yûnus’un Bir Şiirinin Şerhi”, *Yûnus Emre Sempozyumu Bildiriler (2-5 Mayıs 1988)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Başkanlığı.

Çeltik, Halil (2006). “Bursalı İsmail Hakkı’nın Eserlerinde Hayatına Dair Anekdotlar”, *I. Uluslararası İsmâil Hakkî Bursevî Sempozyumu (26-27 Mayıs)*, Bursa.

Çetiner, Bedreddin (2000). “Rûhu’l-Beyân’ın Kaynaklarından Biri: Atpazarlı Osman Efendi ve Tefsiri”, *I. Uluslararası İsmâil Hakkî Bursevî Sempozyumu (26-27 Mayıs)*, Bursa.

Godlas, Alan (2000). “Bir Sûfî Tefsiri Olarak Rûhu’l-Beyan”, *I. Uluslararası İsmâil Hakkî Bursevî Sempozyumu (26-27 Mayıs)*, Bursa.

Gömbeyaz, Kadir (2013). “Bir Tenkidin Arka Planı Bursevî’nin Ebeveyni Resul ve Ebû Tâlib’in Dini ve Uhrevî Durumu Meselesindeki Görüşü ve Bu Bağlamda Kendisine Yöneltilen Eleştirilerin Sebeplerine Dair Bir İnceleme”, *II. Uluslararası İsmâil Hakkî Bursevî Sempozyumu (1-3 Kasım)*, Bursa.

Grill, Denis (2000). “Bursevî ve Tasavvufî Tefsir Geleneği”, *I. Uluslararası İsmâil Hakkî Bursevî Sempozyumu (26-27 Mayıs)*, Bursa.

Gümüş, Nevin (2000). “Bir Sülûkun Hikâyesi: Kitâbü’l-Envâr”, *I. Uluslararası İsmâil Hakkî Bursevî Sempozyumu (26-27 Mayıs)*, Bursa.

Hızlı, Mefail (2000). “Bursa Mahkeme Sicillerine Göre Bursevî’nin Ailesi, Tekkesi ve Vakıfları”, *I. Uluslararası İsmâil Hakkî Bursevî Sempozyumu (26-27 Mayıs)*, Bursa.

Kara, Mustafa (2003). “Tasavvufî Hayat ve Düşüncüyü Tenkit (İsmail Hakkî Bursevî Örneği)”, *Bursa’da Düünden Bugüne Tasavvuf Kültürü Sempozyumu (14-16 Kasım 2002-Bursa)*, Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, (haz. Nahit Kayabaşı), C. II, s. 195-203.

Kaya, Veysel (2013). “Bursevî’de Akıl ve Aklilik”, *II. Uluslararası İsmâil Hakkî Bursevî Sempozyumu (1-3 Kasım)*, Bursa.

- Kurnaz, Cemal (2000). “İsmâil Hakkî Bursevî'nin Şerh-i Nazm-ı Ahmed İsimli Risâlesi”, *I. Uluslararası İsmâil Hakkî Bursevî Sempozyumu (26-27 Mayıs)*, Bursa.
- Kutluer, İlhan (2000). “Bursevî'nin Metafiziğinde Teleolojik Boyut”, *I. Uluslararası İsmâil Hakkî Bursevî Sempozyumu (26-27 Mayıs)*, Bursa.
- Muslu, Ramazan (2005). “İsmail Hakkî Bursevî'ye Göre ‘Libâs’ Kavramı”, *Uluslararası Aziz Mahmud Hüdayi Sempozyumu (20-22 Mayıs 2005)*, İstanbul, s. 339-355.
- Namlı, Ali (2000). “İsmâil Hakkî Bursevî'nin Hayatı ve Eserleri”, *I. Uluslararası İsmâil Hakkî Bursevî Sempozyumu (26-27 Mayıs)*, Bursa.
- Namlı, Ali (2005). “İsmâil Hakkî Bursevî'nin Hüdâyi'ye Bakışı ve Hüdâyi'nin Bursevî'ye Tesirleri”, *Uluslararası Aziz Mahmud Hüdayi Sempozyumu III (20-22 Mayıs 2005)*, İstanbul, s. 329-338.
- Namlı, Ali (2011). “Bursevî'de Konevî İzleri”, *II. Uluslararası Sadreddin Konevî Sempozyumu (6-8 Ekim 2011)*, Konya.
- Namlı, Ali (2013). “Müellifinin Anlatımıyla Rûhu'l-Beyân'ın Yazılma Hikâyesi ve Özellikleri”, *II. Uluslararası İsmâil Hakkî Bursevî Sempozyumu (1-3 Kasım)*, Bursa.
- Namlı, Ali (2015). “Atpazârî Osman Fazlı Efendi (Kutup Osman)'ın Kıbrıs'a Sürgün Edilmesi ve Mürîdi İsmâil Hakkî Bursevî'nin Kıbrıs Ziyareti”, *Osmanlı Döneminde Kıbrıs Sempozyumu (9-11 Ekim 2015)*, Lefkoşa/Kıbrıs, s. 98-110.
- Okuyan, Mehmet (2000). “Rûhu'l-Beyân'ın Kaynaklarından Biri: Necmeddin Dâye'nin Tefsîri”, *I. Uluslararası İsmâil Hakkî Bursevî Sempozyumu (26-27 Mayıs)*, Bursa.
- Öztürk, Özkan (2013). “İlâhî İsimler Merkezli Bir Devlet Teorisi İsmail Hakkî Bursevî'nin Osmanlı Yorumu”, *II. Uluslararası İsar İstanbul Buluşması Devlet: Gelenek ile Gelecek Arasında (20-21 Aralık 2013)*, İstanbul.
- Öztürk, Özkan (2017). “İsmail Hakkî Bursevî'de Osmanlı Hegemonyasının İmkânı ve Yeniden Üretimi”, *Uluslararası Osmanlı Düşüncesinin Kaynakları ve Tartışma Konuları Sempozyumu (18-19 Ekim 2017)*, Sakarya Üniversitesi Osmanlı Araştırmaları Merkezi (OSAMER).
- Öztürk, Özkan (2019). “Varlık ve Devlet: İsmail Hakkî Bursevî'de Merâtibu'l-Vücûd Teorisi ve Siyaset”, *Tarihten Günümüze Sûfî-Siyaset İlişkileri - Milletlerarası Toplantı- (1-3 Kasım 2019)*, Bursa.
- Paksoy, Kezban (2009). “Bursevî'nin Bir Eseri: Şerh-i Rumuzat-ı Hacı Bayram-ı Veli”, *III. Klâsik Türk Edebiyatı Sempozyumu (Prof. Dr. Cem Dilçin Adına) (13 Şubat 2009)*, Kayseri.

Sarmını, Mohamad Anas ve Sıddık Mohammad (2018). “Rivayet İlimleri Bağlamında Osmanlı Tefsirindeki Farklı Yönelişler: Bursevî ve Gürânî Örneğinde”, *Osmanlı’da İlm-i Tefsir: Âlimler, Eserler ve Meseleler Sempozyumu (14-15 Aralık)*, İstanbul.

Sayar, Süleyman (2000). “Rûhu’l-Beyân’da Din Kavramı”, *I. Uluslararası İsmâil Hakkî Bursevî Sempozyumu (26-27 Mayıs)*, Bursa.

Sevgi, Ahmet (1994). “İsmail Hakkî Bursevî’nin Mesnevi Şerhi’nde (I. Cilt) Müellife Ait Manzum Parçalar”, *VII. Millî Mevlâna Kongresi (3-4 Mayıs 1993)*, Konya: Selçuk Üniversitesi Basımevi, s. 43-48.

Tahralı, Mustafa (2000). Bursevî’nin İbn Arabî Hakkındaki Bazı Görüşleri”, *I. Uluslararası İsmâil Hakkî Bursevî Sempozyumu (26-27 Mayıs)*, Bursa.

Tek, Abdurrezzak (2013). “İsmail Hakkî Bursevî’nin Mektupları”, *II. Uluslararası İsmâil Hakkî Bursevî Sempozyumu (1-3 Kasım)*, Bursa.

Ünver, İsmail (1994). “İ. Hakkî Bursavi’nin Mesnevisi ve Şerhi”, *VII. Millî Mevlâna Kongresi*, Konya.

Yağcıoğlu, Songül Aydın (2018). “İsmâil Hakkî Bursevî’nin Dil ve Türkçe İle İlgili Görüşleri”, *Uluslararası Türk Kültürü ve Medeniyeti Kongresi (5-8 Eylül 2018)*, Balıkesir, s. 123-130.

Yalar, Mehmet (2000). “Bursevî’ye Ait Furûk-ı Hakkî Adlı Eserin Arap Dili ve Belâgatı Yönünden Tahlili”, *I. Uluslararası İsmâil Hakkî Bursevî Sempozyumu (26-27 Mayıs)*, Bursa.

Yılmaz, H. Kamil (2010). “Mesnevî ve Rûhu’l-beyân’da Köylülük ve Şehirlilik”, *Uluslararası Mevlânâ Sempozyumu Bildirileri (8-12 Mayıs 2007)*, Motto Yayınları, (ed. M. Erol Kılıç vd.), C. 2, s. 979-992.

Yurtsever, M. Murat (2000). “İsmail Hakkî Bursevî’nin Şiirinde Tasavvufî Muhteva”, *I. Uluslararası İsmail Hakkî Bursevî Sempozyumu (26-27 Mayıs)*, Bursa.

Yurtsever, M. Murat (2002). “Şiir Vadisinde İsmail Hakkî”, *Bursa’da Düünden Bugüne Tasavvuf Kültürü Sempozyumu (14-16 Kasım 2002)*, Bursa Kültür ve Sanat Turizm Vakfı Yayınları, (Yayına haz. Ramis Dara), s. 114-120.

5. Kitap Bölümleri ve Ansiklopedi Maddeleri:

Aziz-zâde Hüseyin Râmiz (2019). *Âdâb-ı Zırafâ İnceleme-Tıpkıbasım-İndeks.* (haz. Sadık Erdem). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, ss. 81.

Bursalı Mehmed Tahir (1333). *Osmanlı Müellifleri.* (haz. Fikri Yavuz, İsmail Özen). İstanbul: Meral Yayınevi, C.1, ss. 120-124.

- Ceylan, Ömür (2000). *Tasavvufî Şiir Şerhleri*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.⁸
- Çaylıoğlu, Abdullah (2000). *Niyâzî-i Mısrî Şerhleri*. İstanbul: İnsan Yayınları.⁹
- Çelebioğlu, Âmil (1998). Yûnus'un Bir Şiirinin Şerhi", *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, ss. 553-561.
- Fatîn Davud (2017). *Hâtimetü'l-Eş'âr (Fatîn Tezkiresi)*. (haz. Ömer Çiftçi). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Yayınlar Genel Müdürlüğü. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55976,fatin-tezkiresi-pdf.pdf?0>, ss. 100-101.
- Fındıklılı İsmet Efendi (1989). *Tekmiletü's-Şakâik fi Hakkı Ehli'l-Hakâik*. (haz. Abdülkadir Özcan). C. 5, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Güngör, Özlem (2020). "İsmâil Hakkı Bursevî", *Müslümanların Engizisyonu-2 Ölümçül Kovuşturmalar-Mihneler* (ed. Mehmet Azimli), İstanbul: Mana Yayıncılık, ss.314-319.
- Hafızalioğlu, Tahir (2017). *Gayb Bahçesinden Seslenişler*. İstanbul: İnsan Yayınları.¹⁰
- İsimsiz (1972). "Bursalı İsmâil Hakkî", *Türk Ansiklopedisi*, C. 20, Ankara: MEB, ss. 306.
- İsmail Belig (1999). *Nubetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*. (haz. Abdülkerim Abdulkadiroğlu). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, ss. 68-69.
- Kahraman, Abdullah (2011). "Tasavvufî Tefsirlerin Ahkâm Âyetlerine Yaklaşımı (İsmail Hakkı-i Bursevî Örneği)", *Osmanlı Toplumunda Kur'an Kültürü ve Tefsir Çalışmaları III*, (ed. Bilal Gökçür vd), İstanbul: İlim Yayıma Vakfı Kuran ve Tefsir Akademisi Yayınları, ss. 261-280.
- Kaplanoğlu, Rarif (1998). *Bursalı Şair Yazar ve Ünlüler Ansiklopedisi*. Bursa: Avrasya Etnografya Vakfı Yayınları, ss. 187-188.
- Kocatürk, Vasfi Mahir 2016. "İsmail Hakkı (Bursalı)", *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*. (haz. Ömür Ceylan). İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınevi, ss. 526, 544.
- Komisyon (1987). "İsmail Hakkı Bursalı", *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*. İstanbul: Gelişim Yayınları, ss. 5812.
- Komisyon (1990). "İsmail Hakkı (Bursalı)", *Ana Britnica Genel Kültür Ansiklopedisi*, İstanbul: Ana Yayıncılık, C. 12, ss. 58.

⁸ İsmâil Hakkı'nın Yûnus Emre ve diğer şairlerin gazellerine yapmış olduğu şerhlerle ilgili açıklamalar yer almaktadır.

⁹ İsmâil Hakkı'nın kısaca hayatı ve Niyâzî-i Mısrî'nin "Müşkilim var size ey Hak dostları eylen küşâd" mısraıyla başlayan gazeline yaptığı şerhi yer almaktadır.

¹⁰ Eserin ikinci bölümü İsmâil Hakkı'nın *Kitâbü'l-Hitâb* adlı eserindeki evliya makamlarını anlattığı risaleden oluşmaktadır.

- Komisyon (1993).“İsmâil Hakkı Bursevî”, *Yeni Rehber Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Gazetesi Yayınları, ss. 2972-73.
- Kurnaz ve Tatçı, Cemal ve Mustafa (2001). *Türk Edebiyatında Şathiye*. Ankara: Akçağ Yayınları.¹¹
- Kurnaz ve Tatçı, Cemal ve Mustafa (2016). “Hakkî (İsmâil Hakkı Bursevî)”, *Türk Edebiyatında Hû Şiirleri*. İstanbul: H Yayınları, ss.153-158.
- Mehmed Şemseddin Efendi (1997). *Bursa Dergâhları Yadiğâr-ı Şemsî I-II*. (haz. Mustafa Kara ve Kadir Atlansoy). Bursa: Uludağ Yayınları. ss.175-199.
- Mîrzâ-zâde Mehmed Salim Efendi (2018). *Tezkiretü’ş-Şuarâ (İnceleme-Metin)*. (haz. Adnan İnce). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Yayınlar Genel Müdürlüğü. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55976.fatin-tezkiresi-pdf.pdf?0>, ss. 174-175
- Mustafa Safâyî Efendi (2005). *Tezkire-i Safâyî (Nuhvetü’l-Âsâr Min Fevâ’idi’l-Eş’âr) İnceleme- Metin- İndeks*. (haz. Pervin Çapan). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, ss. 166
- Namlı, Ali (2001). “İsmail Hakkı Bursevî (Hayatı ve Eserleri)”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. 23, ss.102-106.
- Namlı, Ali (2005). “Rûm Sûresi”, *İsmâil Hakkı Bursevî, Hayâtı, Eserleri ve Rûhu’l-Beyân fî Tefsîri’l-Kur’ân İsimli Tefsîri*, İstanbul: Erkam Yayınları. C, 1, ss. 5-153.
- Namlı, Ali (2008). “Rûhu’l-Beyân”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, C. 35, ss. 211-213.
- Namlı, Ali (2015). “İsmâil Hakkı Bursevî”, *Doğu’dan Batı’ya Düşüncenin Serüveni: Osmanlı’da Felsefe ve Akli Düşünce*, İstanbul: İnsan Yayınları, (Proje ed. Bayram Ali Çetinkaya; Cilt ed. Ahmet Hamdi Furat), C, 8, ss. 923-343.
- Namlı, Ali (2018). “18. Yüzyıl Osmanlı Tasavvufunda Üç Velûd Müellif Sûfi: Bursevî, Erzurûmî ve Müstakimzâde”, *Sahn-ı Semân’dan Dârülfünûn’a: Osmanlı’da İlim ve Fikir Dünyası: Âlimler, Müesseseler ve Fikî Eserler, XVIII. Yüzyıl*, (ed. Ahmet Hamdi Furat, Nilüfer Kalkan Yorulmaz, Osman Sacid Arı), İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, C. II, ss. 233-248.
- Namlı, Ali (2018). “Beyanın Ruhu- İsmail Hakkı Bursevî”, *Türk Düşünce Tarihi El Kitabı*, (ed. Bayram Ali Çetinkaya), Ankara: Grafiker Yayınları, ss. 477-492.
- Namlı, Ali (2018). “XVIII. Yüzyılda İbnü’l-Arabî’yi Tartışmak: İsmâil Hakkı Bursevî’nin Firavun’un İmanı Meselesine Yaklaşımı”, *Osmanlı’da İlm-i*

¹¹ Bu eserde Bursevî’nin hem hayatı ve eserleri hem de bazı gazellere yapmış olduğu şerhleri vardır.

Tasavvuf, (ed. Ercan Alkan, Osman Sacid Arı), İstanbul: İSAR Yayınları, ss. 475-490.

Necmeddîn Kübrâ (2018). *Tasavvufta On Esas Usulü'l-Aşere Şerhleri*. (çev. Süleyman Gökbulut). İstanbul: İnsan Yayınları.¹²

Necmüddin Kübra (1980). *Şerh-i Usûl-i Aşere (Tasavvufta Hayat İçinde)*. (haz. Mustafa Kara). İstanbul: Dergâh Yayınları.¹³

Onat Çakıroğlu, Tuba (2013). “Şerh-i Pend-i Attâr’da Yer Alan Özel İsimler ve Eser İsimleri”, *Prof. Dr. Fatma Tulga Ocak’a Armağan*, Ankara, ss. 254-265.

Osmânzâde Hüseyin Vassâf (2015). *Sefîne-i Evliyâ (5 Cilt Takım)*. (haz. Mehmet Akkuş ve Ali Yılmaz). İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Sarı, İbrahim (2016). “İsmail Hakkı Bursavi Hazretleri”, *Anadolu Evliyalari*, Antalya: Net Medya Yayıncılık, (e-kitap,) ss. 393-397.

Sevim, Emine (2014). *Yunus Emre Şerhleri*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, ss. 167-200.¹⁴

Şeyhî Mehmed Efendi (2018). *Vekâyiü'l-Fuzalâ (Takım 4 Cilt)*. (haz. Ramazan Ekinci). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

İbrahim Hâs Şabânî (2014). *Kerpiç Koydum Kazana*. (haz. Mustafa Tatçı). İstanbul: H Yayınları.¹⁵

Uçan Eke, Nagehan (2014). “Bursalı İsmail Hakkı Bursevî”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hakki-bursali-ismail-hakki-bursevi> (Erişim Tarihi: 09.08.2020).

Yavuz, Yusuf Şevki ve Karadağ Cağfer (2001). “İsmail Hakkı Bursevî”, (İtikâdî Görüşleri), *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. 23, ss.108-110.

Yurtsever, M. Murat (2001). “İsmail Hakkı Bursevî”, (Edebî Yönü), *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. 23, ss.107-108.

Yurtsever, M. Murat (2001). “İsmâil Hakkı Tekkesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. 23, ss.110-111.

6. Kitap Kritiği

¹² Bu eserin IV. bölümünde İsmâil Hakkı Bursevî'nin Necmeddîn-i Kübrâ'nın “*el-Usûlü'l-Aşere*” isimli eserinin şerhi yer almaktadır.

¹³ Bu eserin I. bölümünde İsmâil Hakkı Bursevî'nin Necmeddîn-i Kübrâ'nın “*el-Usûlü'l-Aşere*” isimli eserinin tercüme ve şerhi yer almaktadır.

¹⁴ Yûnus Emre'nin ‘çıkdu erik dalına anda yezim üzümü’ mısrası ile başlayan gazeline Bursevî'nin yapmış olduğu şerh yer almaktadır.

¹⁵ İsmâil Hakkı'nın “Şerh-i Gazel-i Yunus Emre” isimli şerhi hakkında kısa bir açıklama vardır.

Alkan, Ercan (2011). “İsmâil Hakkı Bursevî, Rûhu’l-Mesnevî, [İstanbul]: Matbaa-i Âmire, 1287 [1871], I. cild 568 s.+II. cild 580 s., Açıklamalı Eski Harfli Türkçe Matbu Tasavvuf Kitapları Bibliyografyası”, *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, Y. 12, S. 28, s. 293-297.

Arpaguş, Safi (2004). “Mesnevî Şerhi: İsmail Hakkı Bursevî Rûhu’l-Mesnevî”, (haz. İsmail Güleç), İstanbul: İnsan Yayınları”, *İslam Araştırmaları Dergisi*, S. 12, s. 134-139.

Tan, Muhammet Nedim (2010). “İsmâil Hakkı Bursevî, Şerh-i Salâvât-ı Meşîyye, [İstanbul], Matbaa-i Seraskeriyeye, 1256 (1840); [İstanbul], Matbaa-i Ârif Efendi, 1256 (1840); [Kâhire], Matbaa-i Ahmed Rüşdî, 1279 (1862), 80 s.” *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, İstanbul, S. 26, s. 316-317.

Tan, Muhammet Nedim (2012). “İsmâil Hakkı Bursevî, Tuhfe i Ömeriyye, Dersâadet: [y y.], 1240/1825, 55 s.” *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, İstanbul, S. 29, s. 228-229.

Tan, Muhammet Nedim, (2012). İsmâil Hakkı Bursevî, Tuhfe i Vesîmiyye, Dersâadet: [y.y.], 1240/1825, 56 s.” *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, İstanbul, S. 29, s. 225-227.

7. Tercüme Eserler*:

İmam Nevevî (2012). *Kırk Hadis Şerhi*. (çev. İsmail Hakkı Bursevî, sad. Seyit Ali Tüz). İstanbul: Hisar Yayınları.

Muhiddin-i Arabi (2015). *Sırrın Sırrı Lübbü’l-Lübb ve Sirru’s-Sır*. (çev. İsmail Hakkı Bursevî), İstanbul: Revak Yayınları.

Rauf, Bülent (1981). *İsmail Hakkı Bursevî’s Translation of Lubb al-lubb by Muhyiddin İbn Arabî*. Beshara Publications.

8. Arap Harfli Yayınlar

Baldırzâde Şeyh Mehmed (1309/1891-92). *Tercüme-i Hâl-i Şeyh İsmail Hakkı*. (çev. Hayrullah Nedim), Bursa: Matbaa-i Emîrî.

Bursalı İsmail Hakkı (1266/1850). *Mecâlisü’l-Va’z ve’t-Tezkîr*. İstanbul: Matbaa-i Âmire.

Bursalı İsmail Hakkı (1291/1874). *Kitâb-ı Silsile-i Şeyh İsmail Hakkı bi-Tarik-i Celvetî*. İstanbul: Haydar Paşa Hastanesi Matbaası.

Bursalı İsmail Hakkı (1329/1911). *Ahidnâme-i İsmâil Hakkı*. İstanbul: Süleyman Sakıb Matbaası.

* Muhyiddîn-i Arabî’nin Fusûsü’l-Hikem şerhi Bursevî’ye nispet edilerek “Rauf, Bülent (1986-87-89-1991). *İsmail Hakkı Bursevî’s Translation of and Commentary on Fusus al-Hikam by Bulent Rauf With The Help of R. Brass and H. Tolemache I-V*. Oxford and İstanbul: Muhyiddin İbn Arabî Society” adıyla İngilizceye tercüme edilmiştir.

Bursalı Mehmed Tahir (1329/1911). *Mevlânâ eş-Şeyh İsmail Hakkı el-Celvetî Hazretleri*. İstanbul: Matbaa-i Bahriyye.

Bursevî, İsmail Hakkı (Tarihsiz). *Ruhu'l-Beyan fi Tefsiri'l-Kur'an*. Beyrut: Darü'l-Fikr.

Bursevî, İsmail Hakkı (1250/1834). *Şerh-i Pend-i Attar*. İstanbul: Darü't-Tıbaatü'l-Âmire.¹⁶

Bursevî, İsmail Hakkı (1253/1837-38). *Şerhu'l-erbain hadis li'ş-Şeyh İsmail Hakkı Bursevi*. İstanbul: Darü't-Tıbaatü'l-Amire.

Bursevî, İsmail Hakkı (1840). *Tuhfe-i Haliliye*. İstanbul: Matbaa-i Âmire.

Bursevî, İsmail Hakkı (1257/1841). *Makalât-ı İsmail Hakkı*. Kahire: Bulak Matbaası.¹⁷

Bursevî, İsmail Hakkı (1257/1841). *Divân-ı İsmail Hakkı*. Kahire: Bulak Matbaası.¹⁸

Bursevî, İsmail Hakkı (1269/1853). *Miraciye-i İsmail Hakkı*. İstanbul: Âmire Matbaası.

Bursevî, İsmail Hakkı (1290/1873). *Makalât-ı Hikemiye*. İstanbul: Muharrrem Efendi Matbaası.

Bursevî, İsmail Hakkı (1304/1886). *Şerh-i Şuabü'l-İman*. İstanbul: Süleyman Efendi Matbaası.

Bursevî, İsmail Hakkı (1308/1890). *Kenz-i Mahfi*. İstanbul: Rıza Efendi Matbaası.

Bursevî, İsmail Hakkı (1921). *Silsilename-i Celvetiyye*. İstanbul: Haydarpaşa Hastanesi Matbaası.

Bursevî, İsmail Hakkı (1988). *Tenvîru'l-Ezhân Min Tefsîri Rûhi'l-Beyân*. (İhtisas ve Tahkik: M. Ali Sâbûnî). C.4, Dimaşk: Dâru'l-Kalem.

Bursevî, İsmail Hakkı Bursevî (2011). *Tamâmu'l-feyz fi bâbi'r-ricâl*. (Tahk. Ramazan Muslu-Ali Namlı). Sımaşk: Dâru Nînevâ.

Bursevî, İsmail Hakkı (2019). *Şerhu Şerhi Âdâbi'l-Bahs Ve'l-Münâzara (Arapça)*. İstanbul: Sıraç Yayınları.

el-Bursevi, İsmail Belig (1302/1884). *Güldeste-i Riyaz-i İrfan ve Vefeyat-ı Danişveran-ı Nadiran*. Bursa: Vilayet Matbaası.

Hayrullah Nedim Efendi (1307). *Terceme-i Hâl-i Şeyh İsmail Hakkı*. Bursa: Vilâyet Matbaası.

¹⁶ Aynı eser 1287/1870 tarihinde İstanbul'da Muhib Matbaası'nda basılmıştır.

¹⁷ Aynı eser 1288/1872 tarihinde İstanbul'da Vezir Hanı Matbaası'nda basılmıştır.

¹⁸ Aynı eser 1288/1872 tarihinde İstanbul'da Vezir Hanı'nda 48 Numaralı Matbaa'da basılmıştır.

İsimsiz. (1914). *Teracim-i Ahval: Mevalan eş-Şeyh İsmail Hakkı el-Celveti*. el-Mirsad, S.3, s. 1-45

Sonuç

İsmâil Hakkı Bursevî'nin gerek hayatı ve gerek eserleri üzerine yıllardır pek çok araştırma ve çalışma yapılagelmiştir. Bursevî'nin hayatı ve eserleri ile alâkalı günümüze değin tespit edebildiğimiz pek çok kitap kaleme alınmıştır. Müstakil olarak yayımlanan kitapların yanı sıra konuyla ilgili ansiklopedi maddeleri ile kitap bölümleri de mevcuttur. Lisans ve lisansüstü düzeyde yapılan yüksek lisans ve doktora çalışmaları ile de Bursevî'nin hayatı ve eserlerine ışık tutulmaya çalışılmıştır. Bu çalışmaların yanı sıra "İsmâil Hakkı Bursevî" başlıklı çeşitli sempozyumlar düzenlenmiş ve bu toplantılarda onun şahsiyeti ve eserleri ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Velûd bir isim olan Bursevî, hayatı boyunca pek çok eser kaleme almış ve bununla birlikte eserlerinde de hayatına dair anekdotlara yer vermiştir. Onun tüm eserleri ayrıntılı bir biçimde irdelendiğinde tasavvufî görüşleri, çektiği sıkıntılar, yaptığı yolculuklar, yolculuk esnasında başına gelen olaylar geniş bir yelpaze ekseninde ortaya çıkmaktadır. XVIII. asrın önemli mutasavvıfları arasında yer alan Bursevî'nin mânâ denizinde ne kadar derûnî bir ilme sahip olduğu da eserleri vesilesiyle gün yüzüne çıkmıştır. O, kaleme aldığı eserleriyle kendi portresini kısmen çizmiş sonrasında da onun eserleri üzerine yapılan araştırmalar bu portrenin tamamlanmasına yardımcı olmuştur.

İsmâil Hakkı Bursevî hem yaşadığı asırda hem de sonraki asırlarda tanınmış bir mutasavvıftır. Onun yaşadığı dönem Osmanlı Devleti'nin duraklama dönemine rast gelmektedir. Bu sebeple o, hem içinde bulunduğu devrin sorunlarını hem de kendi çekmiş olduğu sıkıntıları eserlerine yansıtmıştır. Bursevî, hayatını yazmaya adanmış ve kalemi çok güçlü bir âlimdir. O, eserleriyle İslâm dünyasına büyük katkılar sağlamıştır.

Celvetî şeyhi İsmâil Hakkı, tasavvuf çevrelerince kabul görmüş bir isimdir. O, tasavvuf, tefsir, hadis, fıkıh ve kelâm gibi türlerde pek çok eser kaleme almıştır. Bunların yanında pek çok esere de şerh yazmıştır. Hayatı boyunca yazmaktan hiç geri durmayan Bursevî'nin yaşamını adeta nazım ve nesir kuşatmıştır. O ömrünce ilim öğrenmiş ve ilim öğretmiş bir âlimdir.

Kaynakça

AYNÎ, Mehmet Ali (2013). *İsmail Hakkı Bursevî*. (haz. İsmail Dervişoğlu), İstanbul: Büyüyenay Yayınları.

BURSEVÎ, İsmail Hakkı (2000). *-İsmail Hakkı Bursevî- Divan*. (haz. M. Murat Yurtsever). Bursa: Arasta Yayınları.

- GÜNGÖR, Özlem (2020). “İsmâil Hakkı Bursevî”, *Müslümanların Engizisyonu-2 Ölümcül Kovuşturmalar-Mihneler* (ed. Mehmet Azimli), İstanbul: Mana Yayıncılık, s.314-319.
- Hüseyin Vassaf (2000). *Kemal-name-i İsmail Hakkî (Bursevî Biyografisi)*. (haz. M. Murat Yurtsever), Bursa: Arasta Yayınları.
- NAMLI, Ali (2001). *İsmâil Hakkı Bursevî, Hayâtı, Eserleri, Tarîkat Anlayışı*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- TURYAN, Hasan (2006). *Bir Kâmil İnsan İsmail Hakkı Bursevî Hazretleri*. Bursa: Erkam Matbaası.
- YURTSEVER, M. Murat (2018). *İsmail Hakkî Bursevî*. İstanbul: Ketebe Yayınevi.